

пасивного чи прямого, опосередкованого впливу лінгвосередовища на мовну особистість. Лінгвоіндивідуації мають внутрішню і зовнішню мотивацію, з-поміж яких перша завжди корелює з тим первинним середовищем, у котрому відбувається становлення первинної лінгвоперсони. Зовнішня ж мотивація співвіднесена з тим впливом, який здійснює мовне середовище на лінгвоперсону, зумовлюючи необхідність формування відповідного зразка маскування, диференціювання *Ego* як самовияву.

Дослідження лінгвоперсонології є перспективним, оскільки відповідає суспільним і соціальним запитам і зорієнтоване на співвідношення особистості і корпоративної групи, комунікативної спільноти, уможлиблює не лише констатацію наявних закономірностей реалізації мовної особистості, а й створення технологій захисту та самозахисту мовної особистості від різноманітних інформаційних впливів, мовної та комунікативної агресії та ін.

УДК 811.161.1'276.16

СУЧАСНА СОЦІУМНА ЛІНГВОПЕРСОНОЛОГІЯ : ЛІНГВОСОЦІУМНА МОТИВАЦІЯ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Н. Г. Загнітко

Як розділ мовознавчої науки лінгвоперсонологія зосереджує основну увагу на аналізі мовної особистості, охоплюючи окремого індивідуума та увесь народ. Такий підхід зумовлює відповідно і необхідність встановлення різновидів індивідуалізацій кожної з них і визначення закономірностей їх становлення, еволюції, функційного статусу та ін. Традиційне зосередження уваги на структурі мовної особистості з виокремленням «1) **нульового – вербально-семантичного (лексикону мовної особистості)** з відповідним фондом лексичних та граматичних засобів, які особистість використовує під час створення тих чи тих текстів (дискурс мовної особистості, що охоплює різножанрові й різностильові комунікативні одиниці); 2) **лінгвокогнітивного (тезаурусу мовної особистості)** – простежуване бачення об'єктивного світу (система знань про світ); <...> 3) **мотиваційного (ярусу діяльнісної комунікації мовної особистості)**, що виявляє особистісний прагматикон (система стратегій, тактик, намірів, мотивів, настанов, життєво-ситуативних домінант, виявлювана в процесі творення текстів та в їхньому змісті» (Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни [Текст] / Анатолій Панасович Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – С. 346) ярусів дає змогу схарактеризувати основні тенденції розвитку лексикону лінгвоперсони, ускладнення мовленнєво-ментального наповнення та простежити мотиваційні риси її комунікативної діяльності. Водночас поза увагою залишаються основні тенденції становлення мовної особистості з визначенням таких характерологічних компонентів: мовленнєві потреби та мовленнєві запити, реагування на соціумні виклики, вплив родинних стосунків на активізацію / пасивізацію мовленнєвої діяльності особистості, формування стійкого та змінного компонентів мовленнєвої реалізації персони та ін. Заявлені завдання можна вирішити з урахуванням нерівнорядної мовленнєвої діяльності особистості, вивчення усього обсягу дискурсивних практик, застосуванням відповідного теоретико-методологічного підґрунтя.

Сучасна лінгвоперсонологія, за твердженням А. П. Загнітка (Загнітко А. П. Категорійний і парадигмальний простір сучасної лінгвоперсонології [Текст] / Анатолій Панасович Загнітко // *Studia Linguistica* : зб. наук. праць / Редкол.: І. О. Голубовська

(відп. ред.) та ін. – Vol. IX. – 2016. – Київ: ВД Дмитра Бураго, 2016. – С. 150–160), має декілька основних напрямів, з-поміж яких значущими постають загальна (фундаментальна), культурно-когнітивна та соціумна лінгвоперсонологія, кожна з котрих мають свої мету й завдання дослідження. У межах студіювання зосереджено увагу на соціумній лінгвоперсонології, основними завданнями якої є: 1) встановлення лінгвосоціумних характеристик формування мовної особистості з урахуванням його моно- чи білінгвального навантаження; 2) визначення мовнородинного тла зі з'ясуванням рівнів мовної інтелектуалізації, становлення мовних інтенцій та функційного навантаження в цьому середовищі тих чи тих категорій на зразок інтимізації, ввічливості, шанобливості, толерантності та ін., пор., наприклад, функційне навантаження звертання як особливого вияву інтимізації в листах І. Жиленко до свого чоловіка В. Дрозда: *Любе моє!, Хлопчику мій!, Далекий мій, Рідна, рідна моя людиночко*, де форма морфологічного середнього роду на кшталт *Любе моє* максимально інтимізує діалог двох споріднених душ, а ласкаво-пестлива форма *людиночко* з двома нерівнорядними атрибутами *рідна моя*, перший з яких є лінійно повторюваний наближають адресата до адресанта (див. також (Зайцева Ю. Г. Інтимізація як мовознавча проблема [Текст] / Ю. Г. Зайцева // Лінгвістичні дослідження. – 2015. – Вип. 39. – С. 140–145 (Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2015/918-1446119303.pdf>); . Корольова А. В. Типологія наративних кодів інтимізації в художньому тексті : [монографія] [Текст] / Алла Валер'янівна Корольова. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. – 267 с.)). Категорія інтимізації може мати глибинне вираження, що легко простежити, наприклад, на співвідношенні текстових площин поеми «Похорон друга» Павла Тичини і його вірша-сателіта «Ти, Павле...». Обидва тексти створено того самого 1942 року, але один із них відразу оприлюднено – поема «Похорон друга», а другий – вірш «Ти, Павле...» – видруковано лише по смерті геніального митця. Лише ґрунтовне прочитання і текстуальне зіставлення обох творів розкриває глибину інтимізації та відкриває справжній мотив «похорону друга». Такого зразка лінгвоперсонологічні дослідження вимагають відповідного теоретико-методологічного підґрунтя, що охоплює принципи системності й цілісності, контрастивності та ін. Соціумна лінгвоперсонологія належним чином охоплює студіювання усього комплексу соціальних та історичних чинників, що зумовили подібні приховані категорійні смисли.

Соціумна лінгвоперсонологія одним із напрямів має студіювання впливу корпоративного середовища на модифікацію комунікативних стратегій і тактик, мовленнєвих інтенцій, поєднання декількох моделей мовленнєвої поведінки: інтимізації і шанобливості, з одного боку, та іронії й легкого підсміювання, з другого (пор., наприклад, листування Юрія Шевельова та Олекси Ізарського (Загнітко А. Лінгвоіндивідуалізації та лінгвоіндивідуалізації в епістолярному дискурсі : закономірності реалізації мовної особистості [Текст] / Анатолій Загнітко // Лінгвокомп'ютерні дослідження. – Вип. 9 : зб. наук. праць / Донецький національний університет / Укл.: А. Загнітко (наук. і відп. ред.) та ін. – Вінниця: ДонНУ, 2016. – С. 121–143). Подібні випадки можна знайти й у художньо-поетичних лінгвоіндивідуалізаціях із максимальним вираженням інтимізації, наприклад, через вживання займенників 1 і 2 особи: *Нехай у грудях **ти** чудове серце маєш І серце те усіх звабля, Бо всіх до нього **ти** ласкаво пригортаєш, Та коли **ти** Вкраїни не кохаєш, – **Ти** не моя!* (М. Вороний); ***Ми** – двоє крил. І **ти**, і **я**. **Ти** – двоє крил, Бо **я** – твоя. **Ми** – двоє вуст. Тобі й мені В губах цих глузд На самім дні ... Живу, живу одним-єдиним кличем, Бо світ цей – наш, а **ти** і **я** – це ж ми* (І. Драч) (прикладі почерпнуто з ((Зайцева Ю. Г. Інтимізація як мовознавча проблема [Текст] / Ю. Г. Зайцева // Лінгвістичні дослідження. – 2015. – Вип. 39. – С. 140–145 (Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2015/918-1446119303.pdf>)).

Соціумна лінгвоперсонологія корелює із психолінгвістичною моделлю лінгвоперсонології (Загнітко А. П. Психолінгвістична модель лінгвоперсоналії :

категорійно-рівневий вимір [Текст] / Анатолій Панасович Загнітко // Досягнення та перспективи дослідження феномену здоров'я у сучасній психології [Текст] : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. / за заг. ред. проф. О. В. Бацилевої. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – С. 79–84), яка передбачає встановлення основних/неосновних зразків співвідношення психічних типів особистості з її мовленнєвими інтенціями та мовно-комунікативними моделями поведінки, визначення тенденцій реалізації мовленнєвих потреб у відповідних соціокомунікативних ситуаціях, що уможливорює мовно-психологічне портретування персони.

Дослідження персони в соціумно-мовному просторі є перспективними, вони мотивовані потребами людської спільноти та увагою до людської особистості. Відродження філософських, психологічних та інших студіювань із персонології, що постали в дев'яності роки ХХ століття, із зосередженням уваги на нових гранях особистості (духовний світ, ціннісно-аксіологічна сфера, персоналізація, індивідуалізація та ін.) уможливили формування принципово нового засадничого підґрунтя для лінгвоперсонологічних студіювань, зокрема соціумних. Останні максимально враховують лінгвопсихологічний портрет окремої особистості та лінгвоперсонологічного портрету нації.

УДК 81'373.2

ТЕОРИЯ ПОЭТОНИМОЛОГИИ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Э. А. Кравченко

В последние десятилетия *поэтонимология* (*литературная ономастика*) из становящейся дисциплины превратилась в одну из самых перспективных, актуальных и востребованных в современной филологии благодаря изучению образотворческих и текстообразующих потенций имени художественного произведения. Решением проблем функционирования имени литературного текста занимались отечественные и зарубежные исследователи: Л. О. Белей, В. Бланар, Ж. Бормане, А. Вилконь, З. П. Жаглова, С. И. Зинин, В. М. Калинин, Ю. А. Карпенко, М. Кнаппова, Н. С. Колесник, Т. И. Крупенева, В. Н. Михайлов, И. В. Немировская, В. Сталтмане, А. В. Суперанская, И. Турута, А. А. Фомин, О. И. Фонякова и др. Ученые Донецкой ономастической школы сформулировали аксиомы и постулаты поэтонимологии, выдвинули идею динамики имени художественного текста (поэтонимогенеза), обосновали концепцию поэтонимосферы. Все это открывает просторный путь для исследователей, стремящихся постичь тайну поэтонима через осмысление его значимости и значительности в составе целостности (текста) и в широчайшем пространстве культуры.

Понятно, что любая новейшая теория и методика нуждается в многочисленных практических свидетельствах своей дееспособности, потому неизбежно подвергается каким-либо дополнениям и преобразованиям. Теория и методика поэтонимологии ощущает насущную потребность, во-первых, в усовершенствовании и систематизации терминологической базы, во-вторых, в коррекции, дополнении, а в отдельных случаях в переосмыслении терминов и внедрении дефиниций, которые в полной мере отвечали бы современному состоянию существования и развития дисциплины. Основываясь на трудах авторитетных ученых, занимающихся проблемами литературной ономастики, предлагаем толкования ключевых терминов (терминологических доминант), без которых поэтонимология в ее нынешнем состоянии не может (и не должна) обходиться.